
Czy prawnicy posiadają własną etykę?
O stosunku etyki zawodowej do etyki ogólnej

Etyka odgrywa w życia człowieka rolę, której nie sposób przecenić z przynajmniej dwóch powodów. Z jednej strony stanowi ona kierunkowskaz działań, podpowiadający jednostce, jak postępować. Z drugiej zaś, co jest logiczną konsekwencją wskazywania działań godnych realizacji, określa, jakiego rodzaju zachowania za moralne¹ uchodzić nie mogą. Nie dziwi zatem fakt rozwoju etyk szczegółowych, do których zaliczają się m. in. etyki zawodowe poszczególnych profesji, etyka biznesu² czy etyka społeczna³, uwzględniające uwarunkowania charakterystyczne dla regulowanego wycinka rzeczywistości. Z etykami szczegółowymi, zwłaszcza dotyczącymi poszczególnych zawodów, wiążą się jednak pewne kontrowersje. Przykładowo kryzys moralny niektórych profesji skłania do refleksji nad celowością konstruowania zasad etyki zawodowej w obliczu ich nieprzestrzegania⁴. Inny problem wiąże się ze sporem określanym jako kontrowersja „między uniwersalizmem a partykularyzmem w kwestii moralności zawodowej”⁵. Celem niniejszego opracowania jest podjęcie próby odpowiedzi na pytanie, jaka relacja zachodzi między etyką zawodową i etyką ogólną: czy mają one względem siebie charakter komplementarny czy substytucyjny (konkurencyjny)? W opracowaniu postawiono tezę, iż relacja ta ma charakter substytucyjny.

Poszukiwanie odpowiedzi na tak postawione pytanie nie ogranicza się jedynie do analizy rozwiązań funkcjonujących w Polsce, lecz uwzględnia również rozwiązania amerykańskie, gdyż to właśnie USA mogą poszczycić się długą tradycją etyki zawodowej adwokatów. Z tego też względu w pracy skoncentrowano się przede wszystkim na relacjach między etyką zawodową profesji prawniczych i etyką ogólną.

¹ Warto w tym miejscu wskazać na różnicę między moralnością oraz etyką. Jak wyjaśnia P. Łabieniec, „przekonania o tym, co dobre, a co złe, składające się na moralność, rodzą się w sposób spontaniczny i intuicyjny, etyka natomiast rozumiana jest jako zbiór przekonań pochodzących z systematycznego namysłu” (M. Król (red.), *Etyka zawodów prawniczych. Metoda case study*, Warszawa 2011, s. 2).

² A. Brodecka, *Etyka w biznesie*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, t. XXXVI, 2016, s. 79-92.

³ Na temat różnych aspektów znaczeniowych pojęcia „etyka” zob.: M. Kaczor, *Etyka na łamach tygodników opiniotwórczych*, „Tarnowskie Studia Teologiczne”, 1 (33)/2014, s. 8-11.

⁴ R. Sarkowicz, *O tzw. moralnym kryzysie profesji prawniczej*, [w:] J. Stelmach (red.), *Studia z filozofii prawa 2*, Kraków 2003, s. 159-164; *Zawody prawnicze – kryzys zaufania* (Zapis dyskusji zorganizowanej przez Fundację im. Stefana Batorego i redakcję *Tygodnika Powszechnego*, <http://www.batory.org.pl/ftp/program/forum/prawnicy.pdf>, 20.02.2019 r.)

⁵ J. Leszczyński, *Etyka zawodowa prawników*, „Edukacja Prawnicza”, nr 1 (163), 2015/2016, s. 28.

Czas i miejsce a normy etyczne

Postawa etyczna każdego człowieka stanowi efekt oddziaływania na nią szeregu instytucji formalnych i nieformalnych, z którymi na przestrzeni całego życia wchodzi w kontakt. O tym, że skutki tych oddziaływań na kształtowanie się poglądów etycznych jednostki są zróżnicowane, świadczy przede wszystkim fakt, że można mówić o etyce ogólnej, ale nie można mówić o etyce uniwersalnej⁶ (trudne, a wręcz niemożliwe, byłoby znalezienie takiej zasady moralnej, która nie dałaby się zrelatywizować wobec bogatej w szerokie spektrum wydarzeń rzeczywistości⁷. Mówiąc innymi słowy, kierując się „duchem prawa”, a nie „literą prawa” zawsze uda znaleźć się wyjątki uzasadniające uchybienie danej normie etycznej). Normy etyczne składające się na etykę ogólną stanowią pochodną dwóch czynników, a mianowicie czasu i miejsca, w których były kształtowane⁸. Jako że wpływ wymienionych czynników łatwiej dostrzec na przykładzie etyki zawodowej, niż ogólnej, zostanie on zobrazowany ewolucją norm etyki adwokackiej. Najlepszym przykładem stanowiącym dowód powyższej tezy (w części odnoszącej się do temporalnego aspektu ewolucji norm etycznych) jest preambuła do *Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu* (określanego w skrócie jako *Kodeks Etyki Adwokackiej*, dalej: KEA), w której wskazano na „potrzebę udoskonalenia i dostosowania reguł wykonywania zawodu i życia korporacyjnego do zmieniającej się rzeczywistości”⁹. Zmiany te wynikają m.in. ze zmian dokonujących się w systemie prawnym, który określa ramy funkcjonowania adwokatury, jak również z przeobrażeń samej adwokatury¹⁰. Ponadto wraz z upływem czasu zmianom podlegają również oczekiwania społeczne i środowiskowe, także pod kątem deontologicznym¹¹. Warto w tym kontekście przytoczyć pogląd C. Jaworskiego, który wskazał na konieczność przyswajania zmian zachodzących w otoczeniu przy jednoczesnym pielęgowaniu zasad deontologii zawodowej, pisząc: „Adwokatura musi być

⁶ Dokonując rozróżnienia na etykę ogólną i uniwersalną, zakładam, że etyka ogólna to etyka zakorzeniona w danym kręgu kulturowym, zmieniająca się wraz z upływem czasu, natomiast etyka uniwersalna to zbiór zasad etycznych obowiązujący niezależnie od czasu i przestrzeni.

⁷ Na temat relatywizmu etycznego w jego różnych odmianach (aksjologicznej, metodologicznej, sytuacyjnej i kulturowej) zob.: Z. Borysiuk, *Relatywizm etyczny*, „Etyka”, 31/1998, s. 183-195; I. Lazari-Pawłowska, *Relatywizm etyczny*, „Etyka”, 21/1984, s. 7-23.

⁸ O związkach tradycji i etyki oraz o historycznej zmienności norm etycznych zob.: M. Engel, *Collaborative Law. Mediation ohne Mediator*, Tübingen 2010, s. 218.

⁹ *Obwieszczenie Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej)*.

¹⁰ Te same uwagi można odnieść do funkcjonowania samorządu radców prawnych, o czym świadczyć mogą zmiany w *Kodeksie etyki radcy prawnego* dokonywane na przestrzeni minionych 12 lat (zob. porównanie kodeksu z roku 2007 z kodeksem z roku 2014: E. Kwiatkowska-Fałęcka, *Historia legislacji zasad wykonywania zawodu i zasad etyki radcy prawnego*, [w:] A. Bereza (red.), *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, Warszawa 2015, s. 75-76).

¹¹ K. Korczyńska, R. Baszuk, *Etyka adwokacka. Wybór orzeczeń Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Adwokatury*, Warszawa 2016, s. XIII. Zob. też: R.E. Rosen, *Devils, Lawyers and Salvation Lie in the Details: Deontological Legal Ethics, Issue of Conflicts of Interest and Civic Education in Law Schools*, [w:] K. Economides (red.), *Ethical Challenges to Legal Education and Conduct*, Oxford 1998, s. 73-81. Na temat ewolucji amerykańskiego Kodeksu etyki zawodowej w związku z upływem czasu zob.: M. Jurzyk, *Nauczanie etyki prawniczej w Stanach Zjednoczonych*, „Rejent”, 7 (135)/2002, s. 52-55.

oczywiście otwarta na wszystkie wyzwania, jakie niesie świat współczesny, na rozwój prawa, techniki, technologii, na daleko idącą współpracę międzynarodową, na wyzwania globalizacji. Musi być otwarta i kreatywna w ich przyswajaniu. Powinna wykorzystywać dynamikę młodości, ale również wnioski wypływające z doświadczenia. Nie powinno to się jednak odbijać na jakości świadczonej pomocy, na jakości służby pełnionej przez adwokatów w ramach wymiaru sprawiedliwości. Na jakości norm etycznych”¹².

Z kolei aspekt geograficzny został uwypuklony w § 1 pkt 4 KEA, który na adwokata wykonującego zawód za granicą nakłada obowiązek przestrzegania norm zawartych w KEA, jak również norm etyki adwokackiej obowiązujących w kraju goszczącym¹³. Innym interesującym przykładem geograficznego „zakorzenia” etyki prawniczej są jej trzy dominujące tradycje: francuska (akcentująca cnotę i niezależność francuskiej adwokatury), amerykańska (koncentrująca się na lojalności prawników) oraz niemiecka (podkreślająca wypełnianie ról społecznych). Choć przyporządkowanie tych trzech tradycji etyki prawniczej do poszczególnych krajów ma znaczenie głównie historyczne, nawiązując do ich genezy¹⁴, to warto również docenić tę klasyfikację ze względu na jej znaczenie poznawcze, uwypuklające odmienne pod względem geograficznym podejście do kwestii etyki prawniczej, które widoczne jest również na poziomie kształcenia przyszłych adeptów zawodów prawniczych. Przykładowo na studiach uniwersyteckich w Polsce etyka prawnicza nie jest przedmiotem obligatoryjnym, podczas gdy na wydziałach prawa w Stanach Zjednoczonych jest przedmiotem obowiązkowym¹⁵.

Profesja a normy etyczne

Brak uniwersalnej etyki, jak również konieczność uelastycznienia zasad etyki ogólnej widoczne są na przykładzie różnych zawodów, których przedstawiciele na własne potrzeby konstruują odrębne kodeksy etyczne, regulujące funkcjonowanie jedynie pewnego wycinka rzeczywistości zawodowej charakterystycznej dla danej profesji. Etyka prawnicza, stanowiąca

¹² C. Jaworski, *Dwa jubileusze*, „Palestra” nr 5-6/2012, s. 18.

¹³ Różnicowanie etycznych aspektów wykonywania zawodu prawniczego pod kątem lokalizacji świadczonych usług uwzględnia również *Kodeks etyki radców prawnych*, którego art. 2 stanowi:

1. Radca prawny świadczący pomoc prawną za granicą obowiązany jest przestrzegać postanowień Kodeksu, a także zasad etyki zawodowej obowiązujących w państwie goszczącym.
2. Radca prawny jest obowiązany przestrzegać postanowień Kodeksu Etyki CCBE podczas jego działalności transgranicznej, to jest:
 - 1) kontaktów zawodowych radcy prawnego z prawnikami z innych państw członkowskich Rady Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE) oraz
 - 2) działalności zawodowej radcy prawnego na terytorium innego państwa członkowskiego CCBE, niezależnie od tego, czy radca prawny fizycznie się w nim znajduje.

¹⁴ P. Skuczyński, *Status etyki prawniczej*, Warszawa 2010, s. 18.

¹⁵ M. Jurzyk, *Nauczanie...*, dz. cyt., s. 51. Podkreślić warto, że sposób nauczania etyki prawniczej wywołuje w USA pewne kontrowersje, co wynika m.in. z odmiennego podejścia do sposobu nauczania etyki (legalizm vs. moralny aktywizm) oraz odmiennego postrzegania roli kodeksów etycznych (tamże, s. 60-64).

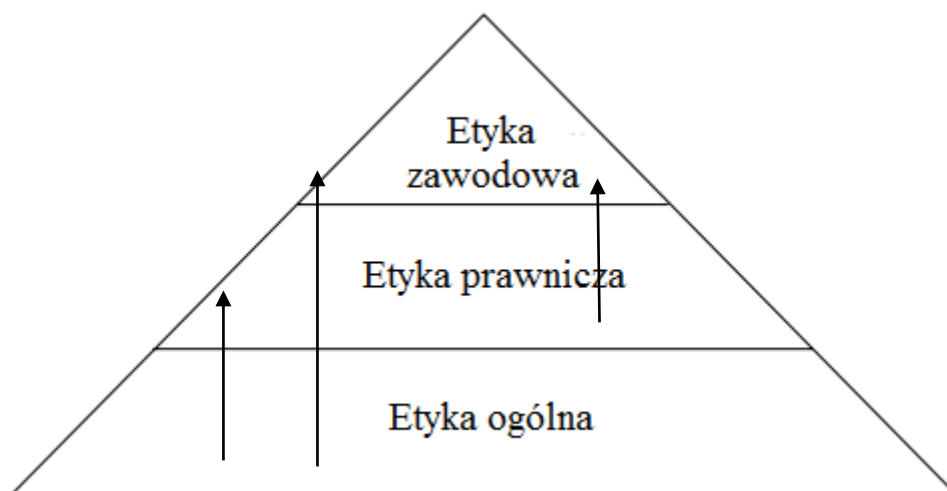
swego rodzaju metaetykę w odniesieniu do poszczególnych typów zawodów prawniczych, definiowana jest jako „typ refleksji etycznej w prawoznawstwie, którego przedmiotem są różnego rodzaju normy i ideały moralne skierowane do prawników formułowane ze względu na ich zawód”¹⁶. Inną definicję zaproponował J. Winczorek, który etykę prawniczą postrzega „jako obszar szczególnej refleksji, służącej artykułowaniu wzorców właściwego postępowania przez osoby pełniące zawody prawnicze”¹⁷. O ile w pierwszej definicji akcentowana jest warstwa aksjologiczna, o tyle druga z tych definicji koncentruje się na wzorcach działania jako takich, w oderwaniu od wartości przemawiających za takim, a nie innym wzorcem zachowania. Zachowanie właściwe nie jest bowiem tożsame z zachowaniem słusznym z moralnego punktu widzenia. Co więcej, zachowanie właściwe z etycznego punktu widzenia może stać w opozycji do zachowania uzasadnionego z moralnego punktu widzenia. Oznacza to zatem, że oprócz czasu i miejsca istotnym czynnikiem kształtującym na pewnym etapie życia człowieka jego poglądy etyczne jest również profesja, którą wykonuje, oraz poglądy przedstawicieli tejże profesji, z którymi jednostka nawiązuje kontakt. Nie dziwi to, jeśli porówna się ze sobą zawód naukowca, który *a priori* powinien dążyć do odkrywania prawdy z zawodem np. adwokata, którego zadaniem nie jest dociekanie prawdy, lecz przedstawienie faktów w takim świetle, aby uzyskać jak najlepsze rozstrzygnięcie sprawy dla swojego klienta.

Biorąc powyższe spostrzeżenia pod uwagę i odnosząc je do relacji zachodzących między etyką zawodów prawniczych i etyką ogólną, zauważyć należy, że między tymi dwoma typami znajduje się jeszcze poziom pośredni, którym jest etyka prawnicza. Zależności zachodzące między poszczególnymi typami etyki przedstawia rys. nr 1, pokazujący jednokierunkowe zależności między etyką wyższego poziomu (stanowiącą podstawę etyki kolejnego poziomu) i jej modyfikacjami będącymi etykami szczegółowymi. Modyfikowane zasady etyki ogólnej stanowią istotę etyki prawniczej oraz etyki zawodowej. Identyczna relacja zachodzi między etyką prawniczą oraz etyką zawodową (zmodyfikowane normy etyki prawniczej i etyki ogólnej stanowią istotę zasad postępowania przedstawicieli poszczególnych zawodów prawnych).

¹⁶ P. Skuczyński, S. Sykuna (red.), *Leksykon etyki prawniczej*. Warszawa 2013, s. 109.

¹⁷ J. Winczorek, *Czy istnieje etyka prawnicza? Kilka uwag ze stanowiska socjologicznej teorii norm*, (w:) H. Izdebski, P. Skuczyński (red.), *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy 2*. Warszawa 2011, s. 32.

Rysunek 1. Relacje zachodzące między poszczególnymi typami etyki w przypadku zawodów prawniczych

Źródło: opracowanie własne

Parafrazując stwierdzenie I. Lazari-Pawłowskiej, etykę prawniczą można by zatem zdefiniować jako zbiór norm stojących na straży pozaosobistego dobra wykonawcy zawodu prawniczego, natomiast etyka zawodowa (etyka adwokata¹⁸, etyka radcy prawnego¹⁹ czy przedstawiciela innego zawodu prawniczego) reprezentuje wąskie, partykularne interesy danej grupy zawodowej²⁰.

Substytucyjność norm etyki zawodowej

W § 1 pkt 1 KEA wskazano *expressis verbis*, że zasady etyki adwokackiej wynikają z norm etycznych przystosowanych do zawodu adwokata, podkreślając tym samym, iż adwokatów obowiązują nie tyle zasady szeroko rozumianej etyki ogólnej, lecz zmodyfikowane normy etyczne opracowane w oparciu o specjalistyczne wymagania związane z profesją adwokata²¹. Odmienny pogląd zaprezentowano w *Uzasadnieniu projektu Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu* z 1986 r., w którym zwrócono uwagę na fakt, iż „moralność adwokacka to po prostu zastosowanie ogólnych zasad etyki do konkretnych sytuacji wynikających ze specyfiki zawodu adwokackiego. Nie może być mowy o przeciwstawianiu sobie obu etyk, a tylko o ich wzajemnym uzupełnianiu się”²². Biorąc pod uwagę specyfikę zawodu adwokata trudno jednak nie dojść do

¹⁸ *Obwieszczenie...*, dz. cyt.

¹⁹ Zob. np. *Kodeks Etyki Radcy Prawnego* (<http://kirp.pl/etyka-i-wykonywanie-zawodu/etyka/kodeks-etyki-radcy-prawnego/>, 15.02.2019 r.)

²⁰ I. Lazari-Pawłowska, *Etyka zawodowa*, „Etyka”, 4/1969, s. 65.

²¹ Por. J. Naumann, *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 8.

²² Z. Krzemiński, *Zbiór zasad etyki adwokackiej i godności zawodu - projekt z 1986 r. (z uzasadnieniem)* [uzasadnienie oprac. adw. dr Zdzisław Krzemiński], „Palestra”, 8 (344)/1986, s. 81.

wniosku, że etyka ogólna i etyka zawodowa (w tym wypadku adwokacka) zawierają normy o charakterze substytucyjnym, nie komplementarnym, gdyż w przeciwnym razie (w przypadku ich komplementarności) zbędne byłoby przefiltrowywanie zasad etyki ogólnej przez profesję adwokacką. Przykładem wskazującym na konkurencyjność obu etyk może być kwestia podejścia do ochrony interesów klienta, do której zobowiązany jest adwokat, co szczególnie widoczne jest na przykładzie etyki adwokackiej charakterystycznej dla USA. Zgodnie z zasadą neutralności „prawnik nie jest ani prawnie, ani zawodowo, ani też moralnie odpowiedzialny za użyte przez klienta środki i uzyskane cele. Zadaniem prawnika nie jest osądzanie klienta i wartości przedstawianej przez niego ‘sprawy’, ale wyłącznie doprowadzenie do uzyskania postawionych przez klienta celów”²³. Natomiast zgodnie z zasadą stronniczości prawnik powinien w sposób stronniczy, agresywny, wspierać interesy swojego klienta. „Jedynym ograniczeniem, jakie prawnik napotka w tym zamierzeniu, są ograniczenia narzucane przez przepisy prawa. Inaczej mówiąc, prawnik może i powinien zastosować wszystkie możliwe sposoby, które są korzystne dla sprawy jego klienta, jeżeli tylko nie stanowią one działania sprzecznego z prawem”²⁴. Z kolei na gruncie polskiej etyki adwokackiej ciekawie się rysuje relacja między stosunkiem poufności, stanowiącym podstawę zawodu adwokata, i etyką ogólną. „W moralności powszechnej zachowanie w tajemnicy uzyskanych informacji jest zależne od złożonej obietnicy. Inaczej jest w zawodach prawniczych: obowiązek poufności jest oparty na bezwzględnej normie etycznej i może być uchylony jedynie przez sąd. Zdradzanie tajemnic jednej osoby w celu ostrzeżenia innej jest z punktu widzenia etyki zawodowej niedopuszczalne. Następuje też odwrotne przesunięcie kwalifikacji: nieostrzeżenie osoby zagrożonej w etyce ogólnej będzie traktowane jako rygoryzm, natomiast w etyce zawodowej będzie uchodzić za obowiązkowy akt lojalności”²⁵.

Przedstawione dwie zasady składające się na kształtowaną w nurcie legalizmu etykę adwokacką adwokatów z USA oraz stosunek poufności stanowiący immanentny element zawodu adwokata sprawiają, że „pracę prawnika charakteryzują tak specyficzne, tzn. niezwykłe dla innych ludzi uwarunkowania, iż nie jest on zobowiązany do zachowywania powszechnych norm moralnych. W takim ujęciu moralny świat prawnika tworzy swoistą enklawę, który można oceniać wyłącznie w oparciu o normy do niej przystające”²⁶.

Zasadniczą kwestią wydaje się zatem nie pytanie o ogólny stosunek etyki zawodowej do etyki ogólnej, lecz:

²³ M. Jurzyk, *Nauczanie...*, dz. cyt., s. 61.

²⁴ Tamże..

²⁵ J. Leszczyński, *Etyka...*, dz. cyt., s. 29.

²⁶ M. Jurzyk, *Nauczanie...*, dz. cyt., s. 62.

- po pierwsze, w przypadku zawodów innych niż prawnicze, istotne jest rozważenie relacji poszczególnych etyk zawodowych do etyki ogólnej nie *in abstracto*, lecz *in concreto* (tzn. w odniesieniu do konkretnej etyki zawodowej),
- po drugie, w przypadku zawodów prawniczych, relewantne staje się pytanie o stosunek etyki prawniczej do etyki ogólnej, jak również stosunek etyki zawodowej do etyki ogólnej, a także relacja zachodząca między etyką zawodową i etyką prawniczą.

W przypadku poszczególnych zawodów określona etyka zawodowa będzie silniej lub słabiej związana z etyką ogólną, w różnym stopniu akcentując wybrane elementy etyki ogólnej lub wręcz je pomijając (przemilczając). Tak skrajnie odmienne podejście różnych rodzajów etyki zawodowej do etyki ogólnej sprawia, iż oczywistym staje się, że analiza kodeksów etycznych różnych zawodów doprowadzi do konkluzji, że kodeksy te zawierają normy wzajemnie niezgodne, co *a priori* prowadzi do wniosku, że etyka zawodowa i etyka ogólna stanowią w pewnym przynajmniej zakresie etyki konkurencyjne. Jaskrawym przykładem takiej niezgodności może być przypomniane przez W. Biegańskiego zalecenie dla kupca, które nie obowiązuje w wojsku, a które brzmiało: „Wyszukana uprzejmość i wyrozumiałość na grymasy obowiązuje kupca w stosunku do kupującego, nie obowiązuje zaś oficera w stosunku do żołnierza”²⁷. W tym samym czasie, w zależności od przestrzeni, rozumianej nie w sensie geograficznym, lecz socjologicznym (w tym wypadku przestrzeń geograficzną, rozumianą jako miejsce / obszar, należy wzbogacić o zbiór instytucji formalnych i nieformalnych kształtujących wzajemne relacje między jednostkami znajdującymi się na danym obszarze), obowiązują zatem inne, zgoła odmienne, normy etyczne.

Analizując zależności między etyką ogólną i etyką zawodową, zwłaszcza w przypadku zawodów prawniczych, podkreślenia wymaga konieczność internalizacji norm etycznych prezentowanych w kodeksach zawodowych przez przedstawicieli tych zawodów. Jak bowiem pokazuje praktyka, bez względu na to, czy normy te wyrastają z etyki ogólnej, czy stanowią przykład profesjonalizacji zasad etycznych dla określonego zawodu, dopóki sami przedstawiciele nie będą przekonani o aksjologicznych uwarunkowaniach tych norm, będą to tylko pozbawione głębszej treści hasła, nie znajdujące zastosowania w praktyce zawodowej. Przykładem takiego zderzenia się z postulatów etyki zawodowej z nastawioną na zysk działalnością kancelarii prawniczych jest chociażby zaangażowanie adwokatów w działalność kancelarii specjalizujących się w dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych. Choć model biznesowy prowadzenia działalności gospodarczej przez ten typ kancelarii budzi poważne wątpliwości m.in. ze względu na sposób pozyskiwania klientów (np. ofiar błędów lekarskich albo krewnych osoby, która zginęła

²⁷ W. Biegański, *Myśli i aforyzmy o etyce lekarskiej*, Warszawa 1947, s. 134.

w wypadku) opierający się na żerowaniu na ludzkim nieszczęściu, nie brak wśród adwokatów i radców prawnych osób, które tego typu działaniami się zajmują²⁸.

Zamiast podsumowania

Dostrzegając wielopłaszczyznowość dylematów etycznych pojawiających się w praktyce zawodowej przedstawicieli profesji prawniczych, warto zastanowić się, czy w ramach etyki prawniczej, a w szczególności etyki adwokackiej oraz etyki radców prawnych nie powinny zostać wyodrębnione szczegółowe etyki odnoszące się do poszczególnych gałęzi prawa. Nie ulega bowiem wątpliwości, że przed innymi dylematami stanie adwokat specjalizujący się w sprawach karnych, a innym wątpliwościom natury moralnej czoła stawiać będzie musiał adwokat zajmujący się prawem gospodarczym czy podatkowym. Ze względu na często dość specyficzną materię praktyki prawniczej etyka ogólna, jak i etyka zawodowa pozbawiona węższej specjalizacji mogą stanowić niewystarczające źródło orientacji etycznej umożliwiającej właściwą ocenę problemów zawodowych, przez co utrudnione staje się poszukiwanie odpowiednich rozwiązań.

Zakończeniem rozważań przedstawionych w niniejszym tekście mogą być słowa J. Leszczyńskiego: „czytając kodeksy etyki zawodowej zawodów prawniczych nie odnosimy wrażenia, że są w nich zawarte reguły dotyczące każdego człowieka. Jeśli nawet dla wielu z nich odnajdziemy ogólniejsze moralne uzasadnienie, np. w obowiązku uczciwości, to nie dla wszystkich. Wiele znajduje natomiast uzasadnienie w wartościach samego zawodu, wyznacznikach profesjonalizmu: staranności, fachowości, dbałości o własny rozwój itd. Należy też zauważyć, że etyka zawodowa prawników poprzez niektóre normy jest moralnością grupową, której nie da się odczytać jako uniwersalnej, bo z natury jest skierowana do wewnątrz grupy”²⁹.

²⁸ A. Krzyżanowska, *Adwokaci i radcowie na bakier z etyką* (<https://www.rp.pl/Etyka-i-reklama/309279918-Adwokaci-i-radcowie-na-bakier-z-etyka.html>, 15.02.2019 r.)

²⁹ J. Leszczyński, *Etyka...*, dz. cyt., s. 29.

Czy prawnicy posiadają własną etykę?
O stosunku etyki zawodowej do etyki ogólnej

Waldemar Jagodziński

O autorze

Waldemar Jagodziński – doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, magister prawa (WPiA UJ), doktorant na Uniwersytecie Łódzkim w Zakładzie Postępowania Administracyjnego Porównawczego. Wiedzę z obszaru prawa i ekonomii łączy w artykułach koncentrujących się na zagadnieniach związanych z ekonomiczną analizą prawa, ekonomią instytucjonalną oraz geografią ekonomiczną.

Afiliacja: Zakład Postępowania Administracyjnego Porównawczego, WPiA UŁ
<https://orcid.org/0000-0002-6148-8703>

Streszczenie

Celem artykułu jest omówienie relacji, jakie zachodzą między etyką ogólną oraz etyką zawodową na przykładzie wybranych zawodów prawniczych (adwokatów i radców prawnych). Przeprowadzona analiza zmierza do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy normy etyczne ogólne i zawodowe mają charakter komplementarny czy substytucyjny. Metodą wykorzystaną w opracowaniu jest analiza treści materiałów źródłowych oraz polsko-, niemiecko- i anglojęzycznych opracowań z zakresu etyki prawniczej.

Słowa kluczowe

normy etyczne, etyka zawodowa, etyka prawnicza, etyka ogólna

Do lawyers have their own ethics?
On the relationship of professional ethics to ethics in general

Waldemar Jagodziński

Summary

The aim of the article is to discuss the relationships that occur between ethics in general and professional ethics on the example of selected legal professions (lawyers and legal advisors). The analysis is aimed at answering the question whether the general and professional ethical norms are complementary or substitutive.

Key words

ethical norms, professional ethics, legal ethics, general ethics